

La millora de la formació inicial de mestres: el Programa de Millora i Innovació en la Formació de Mestres, MIF

Improvement of the initial training of teachers: the MIF Program

Miquel Martínez i Martín^a, Enric Prats i Gil^b i Ana Marín i Blanco^c

^a Coordinador del MIF (Programa de Millora i Innovació en la Formació de Mestres). Departament de Teoria i Història de l'Educació de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona. Edifici de Llevant. A/e: miquelmartinez@ub.edu

^b Professor de pedagogia internacional. Secretari del Consell de Coordinació del MIF. Departament de Teoria i Història de l'Educació de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona. Edifici de Llevant. A/e: enricprats@ub.edu

^c Professora de pedagogia internacional. Col·laboradora com a tècnica en el MIF. Departament de Teoria i Història de l'Educació de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona. Edifici de Llevant. A/e: anamarin@uoc.edu

Resum

Aquest article exposa les accions i els resultats assolits en els dos anys de funcionament del Programa de Millora i Innovació en la Formació de Mestres, impulsat pel Consell Interuniversitari de Catalunya. S'hi expliquen i s'hi valoren algunes de les mesures adoptades per millorar-ne el model, s'hi exposen altres actuacions liderades pel Programa i s'hi anuncien alguns dels reptes de futur per a la formació inicial de mestres.

Paraules clau

Formació inicial de mestres, qualitat docent, qualitat educativa, universitats.

Abstract

This paper presents the action taken and the results achieved in the Improvement and Innovation in Initial Teacher Education Program (MIF Program) since its creation two years ago. It briefly explains and evaluates some of the measures adopted to improve the system, presenting other actions spearheaded by the Program and announcing some challenges for the future in initial teacher education.

Keywords

Initial teacher education, education quality, teaching quality, universities.

Introducció

Amb la convicció que la qualitat del sistema educatiu està directament relacionada amb la dels seus docents, el maig del 2013, el Govern de la Generalitat i les universitats públiques i privades de Catalunya van posar en marxa el Programa de Millora i Innovació en la Formació Inicial de Mestres (Programa MIF) (CIC, 2013). Anteriorment, el setembre del 2012, el Consell Interuniversitari de Catalunya, l'òrgan encarregat de la política universitària, havia iniciat una sèrie d'actuacions per ajustar millor l'oferta i la demanda dels professionals de l'educació infantil i primària; concretament, s'havien reduït les places per accedir als graus d'aquestes titulacions i es va obrir una titulació doble de mestre en educació infantil i en educació primària.

D'entrada, el Programa MIF assumia el seguiment d'aquesta titulació doble, però va estendre el marc d'actuació a la millora global de la formació inicial de mestres per tal de potenciar i de compartir altres iniciatives de la formació dels mestres i de millorar el conjunt del sistema. Així, els objectius inicials del Programa van ser els següents:

- Acompanyar el procés de posada en marxa de l'oferta pilot de titulació doble d'educació infantil i d'educació primària.
- Fer el seguiment i l'avaluació de l'oferta de titulació doble i d'altres iniciatives orientades a millorar la formació dels mestres.
- Facilitar la mobilitat internacional d'estudiants i de professorat per mitjà d'estades en centres educatius i institucions de formació.
- Constituir un espai de consulta i documentació en clau internacional sobre experiències i models de formació dels mestres.
- Facilitar l'anàlisi i el debat sobre la formació dels mestres, a partir de la valoració del model actual i de les tendències internacionals.

Per fer-ho efectiu, es va crear un Consell de coordinació, format per dues persones de cada universitat nomenades pel seu rectorat, dues persones nomenades per la Conselleria d'Economia i Coneixement i dues més per la Conselleria d'Ensenyament. Aquest Consell té un coordinador a proposta del Consell Interuniversitari de Catalunya, és l'òrgan encarregat d'analitzar i de valorar les directrius generals del Programa i és assistit per una comissió tècnica, formada per tres membres del Consell i tres persones destacades de la comunitat educativa, que executa les actuacions del Programa i presenta propostes perquè el Consell de Coordinació les consideri.

En aquest article s'exposen les accions i els resultats assolits en aquests dos anys de funcionament del Programa MIF. Concretament, s'hi expliquen i s'hi valoren algunes de les mesures adoptades per millorar-ne el model, s'hi exposen altres actuacions liderades pel Programa i s'hi anuncien alguns dels reptes de futur per a la formació inicial de mestres.

La millora del model formatiu

A Catalunya, la formació inicial de mestres d'educació infantil i primària està regulada per normes estatals que estableixen el nombre total de crèdits, actualment, dos-cents quaranta (equivalents a quatre anys de formació després de l'educació secundària postobligatòria), i també el nombre mínim que han de destinar a determinats continguts i al pràcticum. A banda d'això, la normativa deixa força marge quant a l'orientació metodològica i pedagògica de la formació i, especialment, a les condicions del model formatiu, com el pràcticum, el pes de la llengua estrangera, etc.

El Programa MIF ha incidit en els àmbits següents: anàlisi i estudi del model formatiu; promoció de la recerca universitària lligada a l'escola; internacionalització del professorat i dels estudiants, i debat i difusió del model formatiu.

1. Anàlisi i estudi del model formatiu

Per tal d'incidir en la millora del model formatiu dels mestres s'han creat grups de treball, amb la participació de més de cinquanta professionals de l'educació, entre professorat universitari i personal del sistema educatiu, que analitzen en profunditat cinc temàtiques específiques, proposades per la coordinació del MIF: model formatiu, llengua estrangera, pràcticum, avaluació dels graus i titulació doble. Cada grup està format per persones expertes en cada matèria, proposades per la Comissió tècnica. Els resultats obtinguts es presenten en un informe executiu on consten l'objectiu inicial del grup, la dinàmica de funcionament, la metodologia emprada, els instruments utilitzats i els resultats, amb un repàs de l'estat de la qüestió i propostes executives.

El grup de treball del model formatiu² ha analitzat, amb una mirada prospectiva, els escenaris futurs, socials i educatius de les properes dècades, i presenta una primera aproximació a les noves necessitats i demandes educatives en funció d'aquests escenaris i de l'evolució demogràfica de la població docent a Catalunya. També ha elaborat un document per debatre, el segon trimestre del 2016, sobre l'arquitectura dels estudis que condueixin al grau i/o màster en educació infantil i educació primària, en relació amb un marc global de formació dels docents que compregui des de l'educació infantil fins a l'educació postobligatòria. Les conclusions —en fase d'elaboració— aposten per establir un lligam més intens entre la formació inicial, la formació contínua i la innovació a les aules i les escoles; un model de grau i de postgrau en educació que compagini elements comuns amb formació especialitzada per a tots els docents d'infantil, de primària i de secundària obligatòria i per integrar en el procés formatiu un període de dos anys de formació i d'aprenentatge a l'escola.

Pel que fa al grup de treball de llengua estrangera,³ les conclusions del seu informe apunten, entre d'altres, la necessitat de garantir que tots els estudiants que inicien els estudis de magisteri tinguin un nivell, com a mínim, de B1 del Marc Europeu Comú de Referència (MECR), i que les polítiques de contractació de mestres incentivin, de manera determinant i progressiva, les acreditacions lingüístiques oficials. Es conclou que cal exigir una certificació mínima de B2 per a qualsevol professional que vulgui accedir a un lloc de treball de mestre, de C1 per a mestres que imparteixen docència en llengua estrangera (AICLE) i mestres que imparteixen docència de llengua estrangera (mestre especialista en ensenyament de l'anglès). I valorant, en tot cas, les acreditacions

superiors com a mèrits determinants. També planteja la necessitat d'incentivar i de garantir que s'ofereixin matèries impartides totalment o parcialment en anglès dins dels estudis de magisteri i, consegüentment, la necessitat d'oferir al professorat oportunitats de millora lingüística didàctica en docència universitària en llengua estrangera.

El grup de treball de pràcticum,⁴ a partir de la informació aportada per cada universitat, presenta una anàlisi comparada que identifica els models més eficients i els que necessiten més intervencions de millora. També analitza la definició del perfil competencial del tutor de facultat i del tutor de la facultat de pràctiques i proposa una revisió del model de relació i de col·laboració entre les dues institucions formadores. Per acabar, presenta un conjunt d'indicadors per avaluar el pràcticum, així com proposa eines i models nous per millorar-la, que se sotmetran a debat en el seminari previst per al primer trimestre del 2016.

El grup de treball d'avaluació de graus⁵ està analitzant les dificultats que s'ha trobat cada universitat per dur a terme els canvis que hauria de comportar l'Espai Europeu d'Educació Superior (EEES) i en quina mesura han contribuït a millorar la qualitat de la docència. També ha recollit els projectes d'innovació i de millora que les diferents universitats han desenvolupat en els darrers anys. Finalment, el grup analitza la percepció que tenen els estudiants que s'acaben de graduar, el professorat universitari i les escoles sobre els punts forts i febles de la formació de mestres en les promocions que varen iniciar els seus estudis el 2009.

El grup de treball de la doble titulació,⁶ aprofitant la constitució d'aquests grups diferenciats en les universitats on s'ofereixen, ha esbrinat quines són les característiques dels estudiants, les tipologies docents, els recursos humans necessaris i l'organització temporal i curricular del pla d'estudis que cal considerar per assolir una millor qualitat en la docència dels graus de magisteri. També s'ha proposat fer un seguiment anual per conèixer com varia el perfil dels estudiants i les condicions docents de tots els graus de mestre en els propers anys.

2. Promoció de la recerca

El 2014 el Programa MIF, mitjançant l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca, va convocar un concurs competitiu d'ajuts de recerca per a la millora i la innovació en la formació inicial de mestres per a les titulacions impartides a les universitats que participaven en el Programa⁷ (ARMIF, 2014).

El propòsit d'aquella convocatòria era consolidar un model fonamentat en una concepció transversal de la docència, que integri continguts i activitats de matèries diferents, impliqui el treball del professorat en equips docents i fomenti la pràctica reflexiva i el treball col·laboratiu en els estudiants, amb una vinculació estreta amb la pràctica real en centres educatius.

Mitjançant aquesta convocatòria, un total de més de quatre-cents docents de vuit universitats i més de vuitanta mestres de seixanta escoles d'educació infantil i primària han desenvolupat diferents estudis i recerca sobre la millora de la formació dels mestres. Els àmbits temàtics en els quals es desenvolupen les recerques són les competències bàsiques, la competència lingüística, el pràcticum, la identitat docent i les pràctiques actives.

3. Internacionalització

Una de les prioritats del Programa MIF està relacionada amb la internacionalització, tant pel que fa al coneixement d'altres sistemes formatius com a la promoció de la mobilitat internacional de professorat i d'estudiants universitaris.

En aquest sentit, una primera acció, en col·laboració amb l'Institut Iberoamericà de Finlàndia, un organisme promogut pel Govern finès amb seu a Madrid, va ser una estada de treball a Finlàndia, el febrer del 2014, per conèixer-ne a fons el sistema de formació inicial de mestres, acompanyats de Xavier Melgarejo, expert en educació i especialista en el sistema educatiu finès. Els aspectes que convé destacar d'aquest sistema són el mecanisme d'accés als estudiants de magisteri, el model formatiu i la vinculació amb les escoles. Pel que fa als resultats obtinguts a partir de les reunions i les visites, cal destacar el compromís per establir un conveni com a *soci* amb la Universitat d'Hèlsinki dins del Programa Erasmus+, organitzar jornades de treball i estades curtes amb professorat de la Universitat d'Hèlsinki a les universitats catalanes, analitzar i valorar el sistema d'accés als estudis per ser docent i el model de pràcticum.

En l'àmbit de la promoció de la mobilitat internacional del professorat universitari, el Programa MIF va iniciar el 2014 (MOBMIF, 2014) una línia per a estades curtes en centres internacionals de referència, que s'ha tornat a convocar el 2015 (MOBMIF, 2015). La primera convocatòria es va publicar al *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* (DOGC), el 28 d'agost de 2014 (MOBMIF, 2014), i anava dirigida al professorat universitari (permanent i lector) vinculat en docència o gestió a les titulacions dels graus de magisteri de les universitats que formen part del Programa. La segona convocatòria, publicada al DOGC, el 6 de juliol de 2015 (MOBMIF, 2015), manté les mateixes condicions que l'anterior, amb l'objectiu de facilitar estades de curta durada (dues o quatre setmanes) en universitats, centres d'innovació i de recerca i/o centres educatius de fora de l'Estat espanyol, per tal d'estudiar iniciatives, experiències o innovacions en la formació inicial de mestres d'educació infantil i primària. L'import de l'ajut inclou manutenció i desplaçament, que pot variar depenent de la destinació i la durada.

En la convocatòria del 2014 es van presentar quaranta candidatures, de les quals setze van ser concedides. Les destinacions europees han estat: el Regne Unit amb cinc, seguit de Suïssa amb dues, i Itàlia i Alemanya amb una cadascuna. Fora d'Europa, el Canadà ha acollit tres estades; els Estats Units, dues; l'Argentina, una; i Xile, una. El mapa (figura 1) exposa gràficament el repartiment d'aquestes estades. Pel que fa als temes dels projectes concedits, analitzen l'aprenentatge de les llengües, la competència comunicativa, el pràcticum, la pràctica reflexiva, la creativitat, les tecnologies educatives, la música i el model formatiu.

FIGURA 1

Distribució dels ajuts a la mobilitat internacional

FONT: MOBMIF,2014

4. Debat i difusió

Un dels objectius del Programa MIF ha estat crear debat i fer difusió dels aspectes educatius actuals i d'interès per a professorat i estudiants de les facultats de magisteri, investigadors, públic en general i premsa. És per això que, en aquests darrers mesos, s'han organitzat un simposi internacional i un seminari de treball.

El Simposi Internacional «La formació inicial de mestres», celebrat els dies 18 i 19 de febrer de 2015 a la Sala Pau Gil del recinte modernista de Sant Pau, a Barcelona, reuní experts de Finlàndia, dels Estats Units, d'Itàlia i de Catalunya. Hi van ser convidats especialment Jari Lavonen (Universitat d'Hèlsinki), Kimmo Koskinen (Escola de pràctiques a Finlàndia), Pekka Tukonen (Escola de primària a Finlàndia), James Fraser (Universitat de Nova York), Rossella Certini (Universitat de Florència) i Xavier Melgarejo, de Barcelona. Les ponències, centrades en el model formatiu i les pràctiques en la formació inicial, anaven dirigides tant a professorat universitari com a professionals de l'ensenyament primari i secundari, estudiants i personal de l'Administració pública. Hi van participar dues-centes persones al recinte de Sant Pau, prop de cent en l'acte previst a terme a la Universitat de Vic, i unes vuitanta persones el van seguir per Internet. La majoria de participants eren docents universitaris (70 %), amb una presència important de professionals de l'educació bàsica (prop d'un 20 %) i de personal de l'Administració educativa (10 %). El Simposi va ser valorat com un espai de reflexió i de debat necessaris, oportuns i de qualitat per als participants.

«Relacions de poder i conductes abusives en educació amb perspectiva de gènere» ha estat el primer seminari, celebrat el 10 de juliol de 2015 a la Universitat Ramon Llull, que va reunir especialistes en el tema per discutir i analitzar a partir d'un document de treball com s'han d'establir alguns principis pedagògics que, des d'un enfocament crític i atent a la transversalitat del gènere, ofereixin elements per pensar els plans d'estudi i les pràctiques en una orientació d'innovació educativa. Els seminaris previstos per a més

endavant tractaran el tema de l'ensenyament i l'aprenentatge de l'anglès en la formació de magisteri, el pràcticum en la formació inicial i la identitat del docent.

Altres actuacions

Les actuacions del Programa MIF no s'han limitat a millorar les titulacions de magisteri sinó que han incidit, directament o indirectament, en aspectes laterals, com ara en l'accés als estudis i a la funció docent, dos moments clau situats abans i després del procés de formació inicial.

1. *L'accés als estudis de magisteri*

Fins al curs 2013-2014, els aspirants a cursar les titulacions de magisteri procedents del batxillerat havien de superar la prova de selectivitat, com la resta d'estudiants que volen accedir a la universitat, i els aspirants procedents de cicles formatius de grau superior no eren sotmesos a cap prova. Per igualar les oportunitats, i assegurar una qualificació mínima en coneixements bàsics per exercir de mestre, el Consell Interuniversitari de Catalunya va aprovar que a partir del curs 2014-2015 tots els aspirants que volien accedir als estudis de magisteri havien de superar una Prova d'Aptitud Personal (PAP, 2014), que hauria de garantir l'assoliment d'aquests mínims necessaris.

De manera provisional, fins a la posada en marxa d'una prova específica que entrarà en vigor per accedir al curs 2017-2018 (PAP, 2015), la Prova d'Aptitud Personal queda superada si l'estudiant obté una mitjana de cinc en els exàmens de català i de castellà de la fase general de la prova de selectivitat, sempre que tingui un mínim de quatre en totes dues. Els estudiants que no tenen l'obligació de fer la prova de selectivitat, com és el cas dels que procedeixen dels cicles formatius, s'han de matricular específicament per a aquesta prova.

El gràfic següent (gràfic 1) mostra les dades dels tres darrers anys dels estudiants assignats en primera opció el mes de juny del 2014, quan es va posar en marxa la PAP, i els compara amb els que procedeixen del batxillerat. Les dades corresponen a les universitats públiques, a més de la Universitat de Vic.

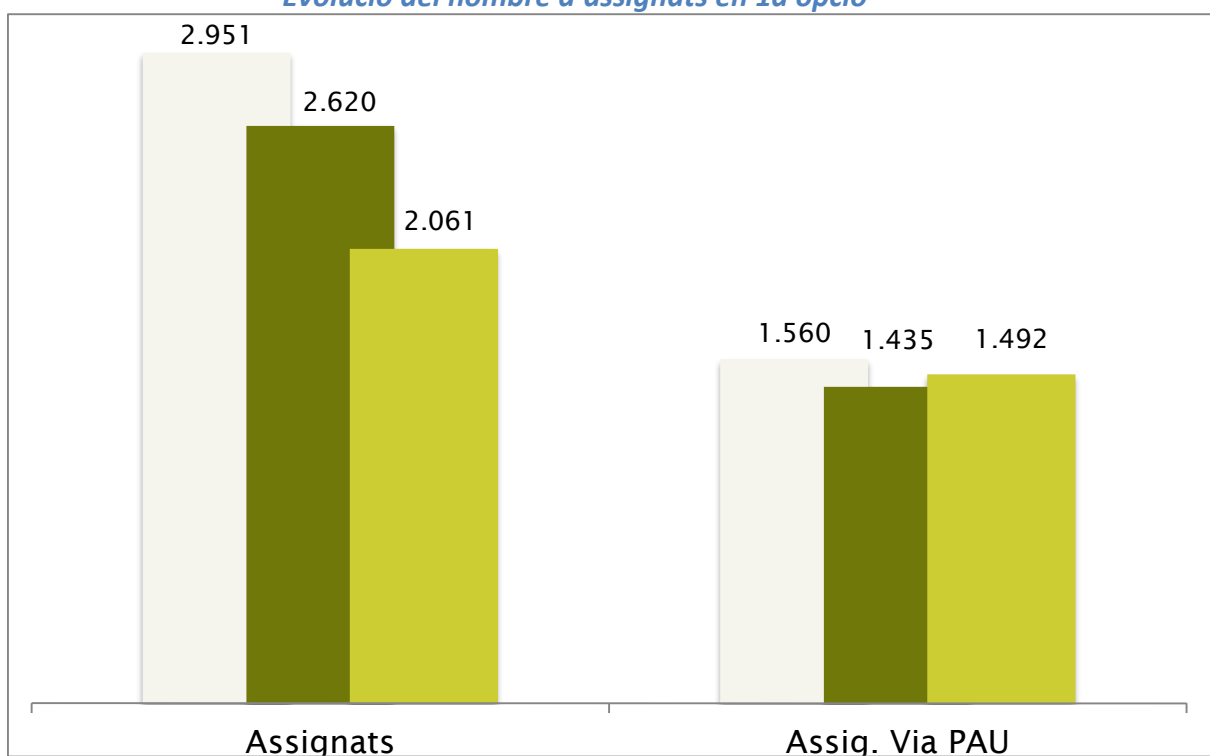
Com es pot observar, entre els cursos 2012-2013 i 2014-2015 es produeix una reducció important del nombre d'assignats el mes de juny, que passa de 2.951 a 2.061, més acusada en el darrer any. En el mateix període, però, la reducció no afecta els estudiants procedents de la selectivitat (PAU), majoritàriament, els que vénen del batxillerat, que es mantenen per sobre dels 1.500.

En la darrera dècada, els estudis de magisteri havien experimentat un increment important en nombre d'estudiants matriculats, a causa de polítiques educatives que havien provocat un fort augment de la demanda de professionals en educació infantil i primària (incorporació de nous efectius procedents de la immigració, establiment de la sisena hora a l'ensenyament públic, regularització de les plantilles d'interins, etc.). L'atracció dels estudis, per la facilitat relativa d'inserció professional, hauria estat aprofitada, sobretot, per part dels estudiants de cicles formatius. Aquesta demanda va començar a minvar amb el canvi de les polítiques educatives i, sobretot, per les mesures

de contenció de la despesa, tot i que l'accés als estudis de magisteri seguia el to ascendent.

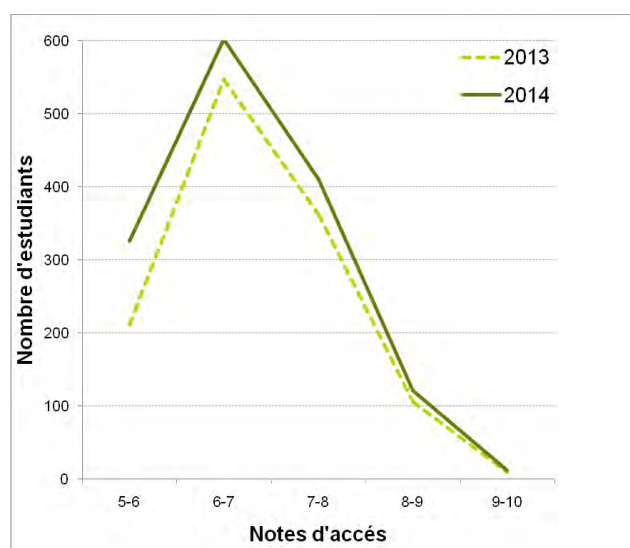
Per tant, la posada en marxa de la prova d'accés personal sembla que ha introduït un element regulador per accedir als estudis de magisteri i pot arribar a alterar el perfil dels estudiants i, com a mínim, millorar el nivell de llengua dels que hi accedeixin. Els gràfics següents (gràfics 2 i 3) expressen aquest canvi de tendència, relatiu a les mitjanes de les notes de selectivitat dels estudiants de batxillerat que accedeixen als estudis de magisteri i dels estudiants de cicles formatius.

GRÀFIC 1

Evolució del nombre d'assignats en 1a opció

FONT: Elaboració pròpia

GRÀFIC 2

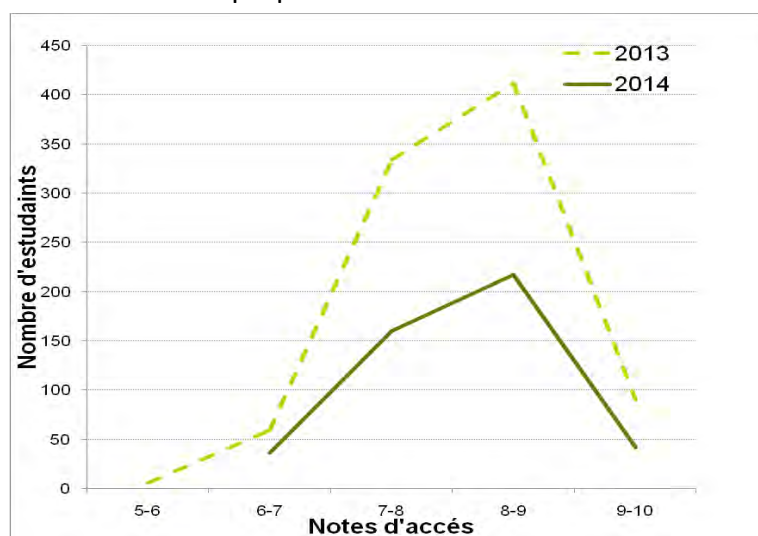
Estudiants de batxillerat

FONT: Elaboració pròpia

GRÀFIC 3

Estudiants de cicles formatius

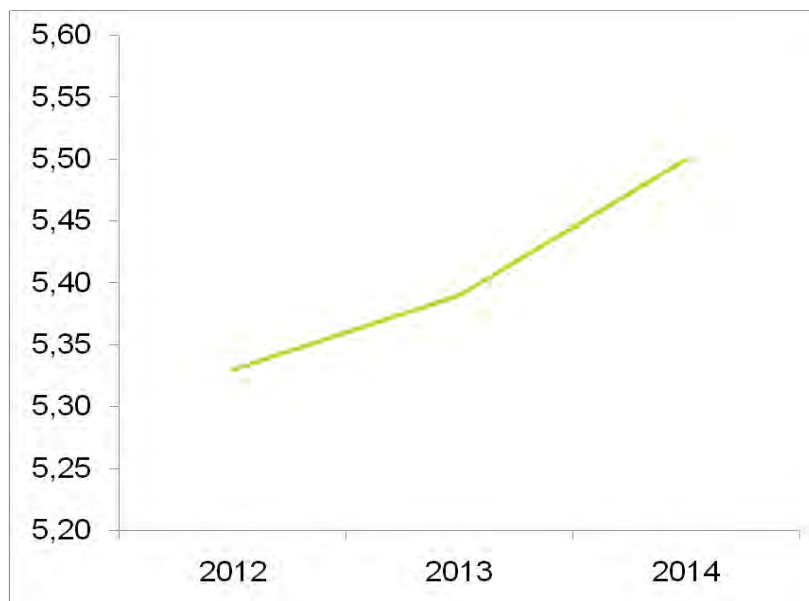
FONT: Elaboració pròpia

En els estudiants de batxillerat, el creixement es produeix, principalment, en les notes mitjanes i, molt lleugerament, en les notes més altes i, en general, això ocasiona un increment global de la nota de tall per accedir als estudis de magisteri. Quant als estudiants de cicles formatius, s'hi produeix una caiguda global, però molt més destacada en els estudiants amb millors expedients.

Així mateix, el canvi de tendència pot venir acompanyat d'altres fenòmens, com ara l'augment de la nota mitjana en llengua estrangera, com mostra el gràfic següent (gràfic 4), referit als estudiants que han fet la selectivitat.

GRÀFIC 4

Evolució de la nota d'anglès a les PAU

FONT: Elaboració pròpia

Amb dades del juliol del 2015, per al curs 2015-2016 s'ha produït un increment notable de demandes per als estudis de magisteri, que han passat de 2.160 a 3.017, amb un augment de més d'un 40 %.

La prova actual continuarà vigent també per al curs 2016-2017. Ara s'estan identificant les capacitats i les competències bàsiques i essencials que han de demostrar en la nova PAP els estudiants que volen accedir als graus d'educació infantil i primària a partir del curs 2017-2018 (PAP 2015). Aquesta PAP avaluarà la competència comunicativa, la competència logicomatemàtica, la reflexió i el raonament crítics dels aspirants als estudis de magisteri. Durant el curs 2015-2016 s'iniciaran els treballs per dissenyar i validar la prova esmentada i se'n farà difusió entre els estudiants de batxillerat i de cicles formatius.

2. La funció docent

Una de les accions en què també ha incidit el Programa MIF ha estat en l'ajustament de les titulacions i la inserció laboral. Concretament, s'està col·laborant amb el Departament d'Ensenyament per definir amb claredat l'oferta formativa de les universitats i fer-la més efectiva de cara als estudiants, sobretot, per tal de relacionar millor el mapa d'opcions o de mencions que es poden estudiar amb l'oferta laboral. Així, amb la participació del Programa MIF, s'estan revisant els protocols d'accés a la borsa de treball de personal docent d'educació infantil i primària, que han de concloure una proposta més satisfactòria de les titulacions i de l'oferta de treball.

A més, el Programa col·labora amb l'Agència de Qualitat Universitària per analitzar el grau de satisfacció dels ocupadors amb els graduats universitaris, concretament, per mitjà de l'opinió d'equips directius de centres educatius i de responsables acadèmics. El

que es pretén és proporcionar informació de qualitat a les universitats per tal que revisin l'oferta formativa, especialment, els continguts dels plans d'estudi, i orientar-los amb més precisió a les demandes del mercat, sense perjudici de l'autonomia universitària, que ha de vetllar per aprofundir en el saber acadèmic.

Segons l'estudi de l'Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya (AQU),⁸ el 83 % dels centres públics estan molt o bastant satisfets de l'adequació del perfil dels docents contractats. A més, més del 80 % dels centres públics i del 90 % dels concertats o privats consideren com a factors molt o bastant rellevants per a la contractació tenir més d'una titulació o formació complementària o poder impartir classes en anglès. Quant a les competències que reclamen els ocupadors, les més importants són la responsabilitat en el treball (9,4 en una escala de 10), la competència disciplinària en llengua catalana (9,3) i la capacitat per promoure valors i respecte a l'aula (9,2). Això es compleix en part, ja que declaren que les millors competències que presenten els nous docents són la responsabilitat en el treball (7,5 sobre 10), les habilitats informàtiques (7,5) i saber promoure valors i respecte (7,5). Ara cal fer una anàlisi crítica dels resultats de l'estudi per identificar-ne els punts febles i formular les propostes de millora que calen, no solament en funció de les opinions recollides, sinó també per alinear la formació dels mestres amb les necessitats de l'escola a la societat d'avui i de les properes dècades.

Convé destacar que aquest estudi de l'AQU és pioner en l'àmbit estatal i el primer d'aquest tipus en l'àmbit català, i que significa, com hem esmentat, un pas important per millorar l'encaix de les demandes formatives dels centres educatius amb l'oferta que s'ofereix a les universitats.

La valoració del Programa

El treball col·laboratiu entre les instàncies de govern i les universitats

Les accions del Programa han estat possibles gràcies a la implicació i la cooperació de les universitats, la col·laboració de la Direcció General d'Universitats, de la Generalitat de Catalunya, i la confiança que des del Departament d'Ensenyament s'ha manifestat des del primer moment de la posada en marxa del Programa, el mes de juny del 2013. Certament, fins en aquell moment les relacions entre les diferents universitats responsables de la formació de mestres a Catalunya i la Conselleria no eren gaire fluides o, millor dit, estaven força deteriorades. Diverses declaracions de la Conselleria mostraven una confiança escassa i poc suport en les possibilitats que fossin les mateixes universitats, les que lideressin el procés de millora que des de les universitats calia endegar al voltant de la formació de mestres. Des de les universitats i, concretament, des de les facultats encarregades de la formació de mestres, l'actitud de la Conselleria i les al·lusions freqüents que caracteritzaven aquests com a graduats de baix nivell es percebien com un parany per explicar en públic els resultats acadèmics, no sempre tan satisfactoris com els responsables polítics volien en termes dels informes d'avaluació de resultats fets per organismes internacionals. I el que es reclamava era que el sistema d'accés a la funció docent valorés realment el que calia per exercir amb qualitat la tasca

de mestre avui i que no estigués sotmès a altres factors aliens a millorar la qualitat de l'educació.

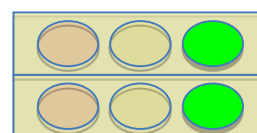
Iniciatives com crear un centre formador de mestres d'elit a Catalunya i fer pivotar quasi exclusivament la clau de l'èxit educatiu a Catalunya sobre la formació dels mestres van ser alguns dels factors que motivaren aquesta situació de manca de confiança entre universitats i ensenyament. Sortosament, amb la posada en marxa del Programa MIF es va iniciar un camí de sinergies entre l'Administració del Govern i les universitats que va fer possible un conjunt d'accions que, inicialment, semblava difícil d'engegar.

GRÀFIC 5

Semàfor d'avaluació de les accions del Programa MIF

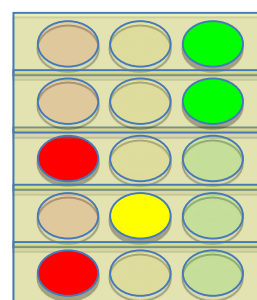
Abans del procés formatiu

Accés als estudis
Atracció oferta formativa

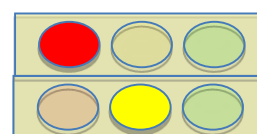
Durant el procés formatiu

Recerca
Mobilitat professorat
Condicions docents
Mobilitat estudiants
Pràcticum

Després del procés formatiu

Inserció laboral
Satisfacció graduats

FONT: Elaboració pròpia

El gràfic 5 expressa, en format de semàfor, el grau d'assoliment de les accions del Programa segons cadascun dels moments del procés formatiu. Els botons de l'esquerra indiquen un senyal vermell, com a tasca pendent o no començada, en la qual cal avançar amb força si no volem perdre el tren; els del mig són un senyal groc de precaució, com a tasca o acció en progrés, que si no impulem i obtenim millors resultats farem fallida; i els de la dreta corresponen al verd, com a fites assolides.

A partir de les dades presentades en apartats anteriors, es constata que, pel que fa a les accions abans d'iniciar els estudis, milloren les condicions acadèmiques amb les quals els estudiants accedeixen a cursar els graus de magisteri i l'interès per estudiar aquesta carrera. Encara queda per fer, per exemple, atreure més estudiants de modalitats de

batxillerat científic i tecnològic o amb un nivell d'anglès clarament superior amb el qual superen la selectivitat.

Pel que fa a les accions desenvolupades que volen incidir en el procés formatiu, constatem una alta implicació en els projectes de recerca sobre la millora del model formatiu i bona disponibilitat i interès del professorat universitari a fer estades per conèixer experiències reeixides en formació de mestres d'altres països. En canvi, pel que fa a la mobilitat d'estudiants, tot i que encara no hem assolit el nivell adequat que garanteixi el finançament suficient per fer estades d'un quadrimestre a l'estranger, com a mínim, sí que s'ha avançat en la presa de consciència, per part dels estudiants, que una formació de qualitat actual s'ha d'acompanyar necessàriament d'una estada fora de Catalunya i d'Espanya. Tanmateix, la situació no és la mateixa si ens fixem en els resultats sobre la millora de les condicions docents a les facultats i la millora del pràcticum. Aquí el llum del semàfor es torna vermell. Cal fer canvis qualitius i organitzatius importants (probablement, cal un canvi de cultura docent) a les universitats i adoptar decisions pressupostàries que permetin polítiques de qualitat coherents amb les declaracions, que sovint es fan des de l'àmbit polític i dels responsables de les universitats, sobre la importància de la formació dels mestres i la dels mestres en la millora de la qualitat de l'educació, l'èxit educatiu i el progrés del país.

En darrer terme, pel que fa a les accions posteriors al procés de formació inicial, una vegada que els estudiants s'han graduat, es constata una valoració francament bona pel que fa a les enquestes dels ocupadors quan opinen sobre els graduats que han estat contractats recentment. Per bé que no convé ser gaire confiats, ja que els aspectes que valoren més els ocupadors no són precisament els punts forts del model formatiu actual, hi caldrà insistir des del Programa. On continuem tenint realment un semàfor vermell és en el camí d'accés a la funció docent. Aquí, l'Administració educativa continua suspent i no ha fet els canvis que, de bon principi, eren la clau per accelerar el procés de millora que persegueix el Programa.

No fem referència a la continuïtat, sempre necessària i millorable, entre la formació inicial i la permanent en un tot que conformi la carrera professional del docent perquè, malgrat tot, no és objecte d'aquest Programa.

Els reptes d'avui per millorar la formació dels mestres de demà

De les consideracions anteriors es dedueix que dos dels reptes que cal abordar amb més tenacitat impliquen, d'una banda, les universitats i el seu compromís real amb la millora i l'ajustament de la formació de mestres a les necessitats d'avui i, de l'altra, el Departament d'Ensenyament, pel que fa al sistema d'accés a la funció docent i la carrera professional dels docents. També cal fer esment d'un tercer repte, que afecta les universitats i els centres educatius i, consegüentment, l'Administració educativa pel que fa a les escoles de titularitat pública. Té a veure amb la vinculació entre universitats i escoles i la contribució de la formació en pràctiques a millorar la formació dels mestres.

Ens referirem, primer, als deures de les universitats en general —des del Govern i la Conselleria responsable fins als òrgans de govern de cada universitat— i els universitaris implicats en la formació de mestres. El primer repte és incrementar el rigor en la formació universitària dels futurs mestres. És tan important tenir estudiants amb un bon

nivell acadèmic que vulguin ser mestres com que el procés formatiu a la universitat reuneixi les condicions òptimes per aprofitar-ne el talent, estimular-ne l'interès per saber-ne més, ser rigorós i aprendre a ser un bon professional de la docència: una persona culta, madura i compromesa. Això no s'improvisa i les universitats no sempre han estat a l'altura. Millorar el nivell i el rigor en la formació universitària significa, sobretot, millorar els nivells de la docència i de l'aprenentatge que es produeixen a les aules de la universitat i als centres formadors de pràctiques dels estudiants de magisteri.

Tot plegat vol dir que cal una política d'innovació i de millora de la docència a les facultats formadores de mestres que reconegui i valori la feina del bon professorat i que promogui les accions de millora o de reconversió d'aquell professorat que no estigui compromès amb una reforma profunda de la formació dels mestres. A mitjà termini, la formació dels futurs docents —entenem que, també, la dels mestres— si es vol assolir la qualitat necessària, serà una formació inicial de grau, més un màster i, de ben segur, la formació professionalitzadora com a docents es rebrà principalment en els dos anys dels estudis de màster. És així que el professorat universitari actual que forma mestres haurà de treballar a les aules amb estudiants que ja tindran un grau i que, òbviament, esperaran una formació al més alt nivell universitari abans del doctorat. Cal que les universitats analitzin piràmides de població, especialitats i dedicacions en recerca i docència del seu professorat actual per dissenyar polítiques de reconversió i de formació contínua del seu professorat i d'atracció de professorat i de docents nous del sistema educatiu per conformar equips docents potents en treball col·laboratiu, avesats a fer-ho per competències, que emprin habitualment tecnologies digitals i siguin capaços de generar pensament crític en els seus estudiants, i de reflexionar sobre la pràctica que observin i visquin a les escoles formadores de pràctiques, entre altres característiques.

El que volem destacar amb aquestes consideracions és que es tracta de consolidar i de formar autèntics equips docents en els quals el treball no estigui derivat de l'adscripció del professorat a un departament o a un altre, sinó de les necessitats formatives que l'estudiant i el grup classe que té davant reclamen. I perquè això sigui possible les condicions de contractació, salarials i d'estabilitat del professorat que forma mestres no poden ser les que hi ha en aquest moment. Amb la situació actual no es poden formar equips docents com caldria ni generar expectatives de futur en el professorat (una gran part, amb dedicacions molt reduïdes i que no són estables), malgrat el voluntarisme i la generositat de la majoria del professorat amb la millora de la formació dels mestres. Paga la pena que, si es vol millorar la formació dels mestres, l'Administració universitària i els governs de les universitats plantegin un pla especial de xoc per reformar a fons les dedicacions i orientar el professorat universitari actual i futur al voltant de quines són les necessitats que té la societat actual en relació amb la formació dels seus mestres, moltes de les quals són analitzades pel mateix professorat en els seus articles, conferències o llibres, però no sempre dutes a la pràctica en els departaments respectius.

En el moment de constituir el Programa MIF, i en el text del conveni subscrit pel Govern i totes les universitats (MIF, 2013), s'hi feia constar que el finançament que rebien les universitats en funció del nombre d'estudiants i de crèdits matriculats abans del 2013 no es veuria afectat per la reducció d'estudiants amb la qual es va iniciar el Programa. El mateix conveni detallava que aquests recursos que continuarien rebent les universitats públiques, malgrat la reducció de places, s'haurien de destinar a promoure la mobilitat

internacional d'estudiants i a millorar les condicions docents a les facultats responsables de la formació de mestres. Aquest mandat no s'ha complert en tots els casos. Les universitats manifesten que no visualitzen la partida que correspon a aquest compromís en el pressupost que reben i la Direcció General d'Universitats insisteix que aquesta partida s'ha mantingut, malgrat la reducció de crèdits i d'estudiants matriculats, i hauria de permetre a les universitats reduir la grandària dels grups classe sense reduir professorat i incrementar les accions que permetin consolidar els equips docents i la mobilitat dels estudiants. Cal superar aquesta situació i dotar les facultats que formen mestres de recursos adients per tal d'estabilitzar i de donar continuïtat a equips docents, canviar l'estil docent a les aules i els contextos d'aprenentatge dels estudiants, aplicar els coeficients d'experimentalitat o similars que, òbviament, corresponen als estudis de magisteri, i que poden millorar les condicions docents, i incrementar el rigor i la qualitat de la formació universitària que reben.

Les universitats avancen conjuntament per establir estàndards de rendiment compartits entre totes les facultats en llengües, matemàtiques, ciències i anglès; mantenen acords per establir pautes i orientacions comunes en les pràctiques i les relacions entre universitats i escoles formadores de pràctiques; en la reforma qualitativa del model formatiu i per establir proves específiques d'accés que tenen efectes tant a les universitats públiques com privades per justificar el manteniment de la força docent disponible, amb independència del nombre d'estudiants admesos. Tot plegat s'està fent amb compromís i visió de futur, com a sistema, i paga la pena que l'Administració universitària, que ha estat pionera en la posada en marxa d'aquest Programa, no abaixi la guàrdia en aquests aspectes.

L'Administració educativa, sotmesa a pressions i forces que no sempre contribueixen a millorar la qualitat de l'educació, no ha fet possible que les mencions i les especialitats que orienten els graduats que volen accedir a la funció pública docent siguin suficientment clares i ajustades a les demandes de formació que el mateix Departament formula a les universitats. Es continua pensant que posar més condicions en el moment d'accedir als estudis de magisteri ja resol pràcticament el problema de la seva formació. I, en canvi, no s'han modificat realment les condicions per accedir a la borsa de treball ni l'any 2014 ni l'any 2015, ni les proves dels concursos oposició per accedir a la funció docent, que són les condicions que realment valoren com a fonamentals aquells que volen ser mestres. De poc serveix tot el que es fa des de les universitats si el Departament d'Ensenyament no estableix condicions d'accés més adequades i ajustades a les necessitats de l'escola i de la societat actual. Només així, les universitats veuran amb claredat que els canvis que cal fer tenen sentit en funció de la inserció laboral dels futurs graduats. Ajustar l'estructura de la titulació al mercat laboral no depèn solament de l'Acadèmia. Depèn, i molt, de les institucions que ocupen el professorat i, en aquest sentit, el Departament d'Ensenyament és el principal referent, si bé no l'únic.

Esmentàvem que hi havia un tercer repte: intensificar les pràctiques i millorar la vinculació entre universitats i escoles en la formació dels mestres. En diferents moments hem manifestat al Departament d'Ensenyament la necessitat d'una xarxa de centres formadors de pràctiques de referència com a element clau per canviar el model de formació en pràctiques actual i avançar cap a un model més dual, que vinculi estretament la formació teòrica i la formació pràctica en una única proposta docent

compartida per professorat universitari i mestres tutors de pràctiques dels centres. Per això, i aprofitant el desplegament de la Llei d'educació de Catalunya, convé identificar el professorat i els centres que excel·leixen per contribuir a la innovació, la recerca educativa i la millora de la qualitat de l'educació. Identificar aquests centres i professorat pot facilitar que s'assoleixin dos objectius clau en el Programa. El primer està relacionat amb la integració entre la millora del model formatiu de mestres i la innovació i la recerca en els centres educatius. Les convocatòries de recerca universitària ARMIF 2014 i 2015 (ARMIF, 2014) exigeixen que en els equips de recerca participin mestres en actiu a les aules. Conèixer aquells mestres i centres amb un reconeixement especial en la innovació pot facilitar informació de qualitat en el procés d'elaboració del projecte i en el moment de conformar els equips de recerca. Les convocatòries ARMIF i similars haurien de tenir en compte la participació d'aquests mestres i centres com un mèrit més que cal afegir en les seves bases.

El segon aspecte està relacionat amb la identificació de centres de pràctiques de referència que permetin no solament acollir estudiants en pràctiques de les diferents universitats, com ja fan ara una gran part de centres, sinó establir convenis de cooperació més profunds amb la formació universitària dels estudiants de grau de magisteri. Aquests convenis haurien de comportar un nou tipus de relació entre les universitats i els centres, caracteritzat per una implicació i una dedicació majors de les universitats en aquesta dimensió de la formació dels estudiants i un compromís i una disponibilitat de recursos humans per part dels centres al servei de la formació dels futurs docents. Ens referim a escoles que puguin acollir un nombre d'estudiants de magisteri suficient per dissenyar un pla d'acció tutorial de centre amb la participació i la implicació de tot l'equip docent que permeti compartir més amb la universitat i aprofundir en la formació teòrica i pràctica que poden rebre aquests estudiants en la seva estada al centre.

Consideracions finals

La posada en marxa del Programa MIF ha suposat un estímul important per millorar el sistema educatiu de Catalunya. Ha estat un pas significatiu perquè ha posat en sintonia les obligacions de l'Administració educativa, la missió de la universitat i les demandes de la societat en relació amb la formació dels mestres, sovint expressades en els mitjans de comunicació, amb els quals s'han establert ponts de diàleg i de col·laboració.

Com s'ha expressat a bastament, s'ha generat un moviment que implica un bon nombre de docents universitaris i de mestres d'escoles d'educació infantil i primària. S'han creat espais de diàleg i de treball amb responsables acadèmics de les universitats i personal tècnic de l'Administració educativa. I s'han impulsat accions que han volgut comprometre els mitjans de comunicació per difondre un missatge de voluntat de canvi i de millora de la formació de mestres. Tot plegat, amb la voluntat de millorar l'educació a Catalunya i també la percepció social sobre els estudis i la feina dels mestres, la qual cosa facilitarà captar els millors estudiants com a bons futurs mestres.

Notes

- 1- Per a més informació sobre el Programa de Millora i Innovació en la Formació de Mestres (MIF), consulteu el web *mif.cat*.
- 2- Grup de treball coordinat pel professor Francesc Codina, de la Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya (UVic-UCC).
- 3- Grup de treball coordinat per la professora Cristina Escobar, de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB).
- 4- Grup de treball coordinat per la professora Mari Pau Cornadó, de la Universitat de Lleida (UdL).
- 5- Grup de treball coordinat pel professor Luis Marqués, de la Universitat Rovira i Virgili (URV).
- 6- Grup de treball coordinat pel professor Josep Maria Serra, de la Universitat de Girona (UdG).
- 7- Aquesta convocatòria (publicada al DOGC, el 8 de gener de 2014) consta de dues modalitats: ARMIF1, d'ajuts per a projectes de recerca que tenen com a objecte d'estudi la millora i la innovació del model formatiu de la doble titulació universitària en educació infantil i educació primària, i ARMIF2, enfocada a les titulacions universitàries d'educació infantil i d'educació primària. Es van concedir quaranta-un projectes, quinze corresponents a la modalitat ARMIF1 i vint-i-sis a la modalitat ARMIF2. L'import total de la convocatòria va ser de 480.000 euros, finançats per la Direcció General d'Universitats (DGU) del Departament d'Economia i Coneixement. Per al 2015 s'ha previst convocar novament aquests ajuts, la resolució dels quals està prevista per a la primavera del 2016.
- 8- Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya (en premsa), *La percepció dels centres educatius sobre les competències dels graduats recents*.

Bibliografia

ARMIF (2014): Catalunya. Generalitat de Catalunya. Departament d'Economia i Coneixement. Resolució del 20 de desembre de 2013, per la qual s'aproven les bases reguladores i s'obre la convocatòria d'ajuts de recerca en millora i innovació en la formació inicial de mestres per a les titulacions impartides a les universitats que participen en el Programa de Millora i Innovació en la Formació de Mestres. (DOGC [en línia], núm. 6.535, 8-1-2014). Consultat 15 setembre 2015, des de

http://www10.gencat.cat/agaur_web/AppJava/catala/a_beca.jsp?categoria=recerca&id_beca=20201

CIC (2013): Catalunya. Conveni de col·laboració entre l'Administració de la Generalitat de Catalunya, a través de la Secretaria d'Universitats i Recerca del Departament d'Economia i Coneixement, la Universitat de Barcelona, la Universitat Autònoma de Barcelona, la Universitat de Lleida, la Universitat de Girona, la Universitat Rovira i Virgili, la Universitat Ramon Llull, la Universitat de Vic, la Universitat Oberta de Catalunya i la Universitat Internacional de Catalunya per desenvolupar el Programa de millora i d'innovació en la formació de mestres, amb data 6 de novembre de 2013.

CIC (2014): Catalunya. Acord de la Junta del Consell Interuniversitari de Catalunya, del 30 de gener de 2014, sobre els requisits d'accés als graus d'educació infantil i primària, annex 1 - punt 2.

CIC (2015): Catalunya. Acord de la Junta del Consell Interuniversitari de Catalunya, del 5 de juny de 2015, sobre les característiques generals de la prova d'aptitud personal per accedir als graus d'educació infantil i primària, amb totes les seves denominacions, a partir del curs 2017-2018, annex 1 - punt 7.

MOBMIF (2014): Catalunya. Generalitat de Catalunya. Departament d'Economia i Coneixement. Resolució del 28 de juliol de 2014, per la qual s'aproven les bases reguladores i s'obre la convocatòria per concedir ajuts de mobilitat internacional per a professorat universitari en el marc del Programa de Millora i Innovació en la Formació de Mestres. (DOGC [en línia], núm. 6.695, 28-8-2014). Consultat 15 setembre 2015, des de

http://www10.gencat.cat/agaur_web/AppJava/a_beca.jsp?categoria=altres&id_beca=20923

MOBMIF (2015): Catalunya. Generalitat de Catalunya. Departament d'Economia i Coneixement. Resolució del 30 de juny de 2015, per la qual s'aproven les bases reguladores i s'obre la convocatòria per concedir ajuts de mobilitat internacional per a professorat universitari en el marc del Programa de Millora i Innovació en la Formació de Mestres. (DOGC [en línia], núm. 6.906, 6-7-2015). Consultat 15 setembre 2015, des de

http://www10.gencat.cat/agaur_web/AppJava/a_beca.jsp?categoria=altres&id_beca=21641

Per citar aquest article:

Martínez Martín, M., Prats Gil, E., Marín Blanco, A. (2016). La millora de la formació inicial de mestres: El Programa de Millora i Innovació en la Formació de Mestres, MIF. *Revista Catalana de Pedagogia*, 9, 24-42.

Publicat a <http://www.publicacions.iec.cat>